

ТАЛАБАЛАРНИНГ КАСБИЙ-АМАЛИЙ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯСИНИ ИНСОНПАРВАРЛАШТИРИШНИНГ ЎҚУВ ФАОЛИЯТИ МУВАФФАҚИЯТИГА ТАЪСИРИНИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛ ЎРГАНИШ

Giljova A.

Urganch davlat universiteti pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Таянч сўзлар: жисмоний тарбия, эмоционал, экспериментал, методология, жисмоний тарбия ва спорт, профессионаллаштириш, технология, педагогик маҳорат.

Ключевые слова: физическое воспитание, эмоциональное, экспериментальное, методика, физическое воспитание и спорт, профессионализация, технология, педагогическое мастерство.

Key words: physical education, emotional, experimental, methodology, physical education and sports, professionalization, technology, pedagogical skills.

Инсоннинг бутун умри давомида фаол жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланишининг асосий сабабларидан бири бу жараён ҳам сезиларли даражада тарғибот билан боғлиқдир. Айнан шунинг учун ҳам кўпчилик мамлакатларда жисмоний тарбияни мақсадли тарғиб қилиш асосий фаолият соҳасига киритилган. Турли воситалар ёрдамида спорт турмуш тарзини шакллантиришга хизмат қилувчи тарғибот ишлари жуда самарали натижаларга эришишда ижобий таъсир кўрсатмоқда. Шу маънода спорт нашрлари, спорт кўрсатувлари ва электрон оммавий ахборот воситалари дастурларида кўрсатувлар кўпайиши муҳим аҳамият касб этади. Жаҳон тажрибаси шуни кўрсатадики, бугунги кунда Интернет орқали томошабинлар учун очик бўлган ихтисослаштирилган спорт веб-сайтлари, кенг аудитория учун очик бўлган телевидения ва радио ешиттириш тизимининг мавжудлиги жамиятнинг жисмоний саломатлигини мустаҳкамлашга, жисмоний тарбияга эътибор ва қизиқишни сезиларли даражада оширади. Улар болалар, ўсмирлар ва ёшларнинг спорт билан шуғулланиши, соғлом турмуш тарзини шакллантиришга ижобий таъсир кўрсатмоқда. Албатта, бу ҳолатда зарарли эътиқодларнинг пайдо бўлишига қарши ижтимоий-психологик тўсиқ шаклланади.

Қолаверса, жисмоний тарбия ва спортга оид адабиётлар, илмий нашрларни томошабинларга етказишга жиддий эҳтиёж бор. Лекин айрим ҳолларда етарлича молиявий ресурслар йўқлиги сабабли бу борада муаммолар кузатилмоқда. Бошқа томондан, спорт тарғиботининг ўзи ҳам самарали ташкил этилиши керак. Тарғибот-ташвиқот ишлари бевосита аниқ гуруҳларга қаратилган бўлиши, аҳолини тарбиялаш, касалликларнинг олдини олиш, фаол узоқ умр кўришни узайтириш, гиёҳвандлик, чекиш, спиртли ичимликларни истеъмол қилиш ва бошқа салбий ҳолатларга қарши курашишда жисмоний тарбия ва спортнинг устувор аҳамиятини ишончли тарзда кўрсатиши зарур.

Умуман олганда, жисмоний тарбияни тарғиб қилиш қуйидагиларга ёрдам бериши керак:

1. Кишиларнинг жисмоний ривожланишига қизиқишларини ошириш, жисмоний маданиятнинг кадр-қимматини очиб бериш;
2. Табиий омиллардан кенг фойдаланиш орқали спорт билан боғлиқ мустақил иш фаолиятини оммалаштириш;
3. Оммавий онгда жисмоний, маданий ва спорт тадбирларининг ҳаётий зарурлигини англаш.

Ахлоқий талабларга жавоб бермайдиган, зўравонлик ва шафқатсизлик маданиятини юксалтирувчи спорт ва жисмоний машқларни рағбатлантирмастик керак. Шундай қилиб, жамиятда, айниқса, ўсмирлар ва ёшларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришда жисмоний тарбия ва спортнинг ролини ошириш мақсадида тарғибот-ташвиқот ишларига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Бунинг учун барча ташкилий, таркибий, ҳуқуқий, молиявий, илмий-услугий чора-тадбирлардан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Шу билан бирга, бу тарғибот бугунги куннинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий воқелиги, давлат ва жамият имкониятларига мос бўлиши керак. Шуни ҳисобга олиш керакки, инсоннинг юксак салоҳияти, соғлом турмуш тарзи ўз-ўзидан мақсад эмас, балки табиий заруратдир. Зеро, шу асосда юртнинг кудрати ва хавфсизлиги юксалиб, юксак намоён бўлишга қодир маънавий ва интеллектуал ривожланган шахс шаклланади. Бундай шахсларга эга бўлган мамлакат янада кучли ва енгилмас бўлади. Чунки жисмоний баркамолликка айнан спорт орқали эришилади. Жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланувчи ҳар бир шахсда жисмоний ва маънавий фазилатларнинг уйғунлашув жараёни доимо кучли шахсни юзага чиқаради.

Замонавий мамлакат ёшларида миллий онг ва ахлоқий кадр-қиммат туйғуларини шакллантиришда ўзбек миллатининг ўзига хос маданияти, урф-одатлари, урф-одатлари ва одатларига асосланган турли қўшимча маҳсул фанлар ва курсларни жорий этиш ягона мақбул йўл бўлади. ёшларга

миллий тарбия бериш. Ва ўша курслар ва махсус фанларнинг режалари юқорида қайд этилган вазифаларни ҳисобга олган ҳолда тузилса, миллий таълим-тарбия ишлари бошлаб юборилган, деган бўлардиқ. Дарҳақиқат, умумий касбий таълим фанларининг таълим мазмунини мустаҳкамлаш билан бирга, таълимга қаратилган қўшимча махсус фанлар ва курсларни ўзлаштириш ёшларнинг таълим ва фанга бўлган қизиқишини оширади, уларнинг интеллектуал қобилиятларини, шахсий фазилатларини ривожлантиради, уларни шу мақсадда амалга оширишга ёрдам беради.

Бир сўз билан айтганда, ёш авлодни тарбиялаш иши универсал ишдир. Шундай экан, юқнинг энгиллигини инобатга олиб, бугунги ёш авлодни миллий манфаатлар асосида тарбиялаш йўлида барчамиз ҳамжиҳат бўлганимиз маъқул. Айниқса, миллий таълим мазмунини миллий манфаатларга мос ҳолда яратиб, уни миллий маданият ва санъат асосида ёшларга ҳар томонлама тадбиқ эҳақ, меҳнатимиз зое кетмайди.

Шу ўринда қайд этиш керакки, жисмоний тарбия олдидаги вазифаларни самарали ҳал этиш мақсадида жисмоний ва махсус сифатларни, касбий-амалий малакаларни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш йўналишларига мувофиқ машқлар талаб даражасида қўлланилади.

Жисмоний сифатлар - бу ҳаракатни таъминловчи организмнинг хусусиятларидир. Талаба-ёшларнинг асосий жисмоний фазилатлари: сабр-тоқат, куч, чаққонлик ва эпчилликдан иборатдир.

Сабр-тоқат деганда ишни узоқ вақт давомида унинг самарадорлигини пасайтирмасдан юқори даражада бажариш қобилияти тушунилади. Сабр умумий ёки махсус бўлиши мумкин. Бу тананинг физиологик имкониятларига асосланади. Чидамлилиқни ривожлантириш воситаларига: тезликни ошириш, тўсиқларни энгиб ўтиш, сузиш, спорт ва ҳаракатли ўйинлар киради.

Куч - ташқи қаршилиқни энгиш ёки мушак кучлари ҳисобига уларга қаршилиқ кўрсатиш қобилиятидир. Кучнинг ривожланиши турли тортишишлар орқали мушакларнинг куч даражасини оширадиган жисмоний машқлар ёрдамида эришилади. Шу мақсадда оғирлиқни кўтариш ва ташиш учун жисмоний машқлар, гимнастик снарядлар ва симуляторларда куч машқлари, индивидуал оғирлиқ машқлари қўлланилади.

Чаққонлик - энг қисқа вақт ичида восита ҳаракатларини бажариш қобилиятидир. Чаққонлиқни ривожлантиришга тезкор ҳаракат реакциялари ва юқори ҳаракат тезлигини талаб қилувчи жисмоний машқлар орқали эришилади. Шу мақсадда турли тезлик ва куч-қувват машқлари (қисқа масофага югуриш, сақраш, бурилиш ва бошқалар), шунингдек, вазиятнинг асосий ва

динамик ўзгаришларини тавсифловчи машқлар (спорт ва ҳаракатли ўйинлар, тўсиқлар устидаги машқлар ва бошқалар) қўлланилади.

Чаққонлик - ҳаракатларни уйғунлаштириш, уларни мақсадга мувофиқ мувофиқлаштириш, уларни бир бутун сифатида ташкил қилиш, олинган ҳаракатни ҳисобга олган ҳолда ҳаракатни йўналтириш ёки ўзгарувчан шароитларга мувофиқ уларни қайта боғлаш қобилиятидир.

Чаққонлик икки жиҳатдан ривожланади. Биринчиси, талаба-ёшлар тажрибасини ҳаракатнинг янги шакллари билан мунтазам равишда тўлдириш бўлса, иккинчиси - ўзгарувчан шароитларда юзага келадиган мувофиқлаштириш қийинчиликларини бартараф этиш жараёнида. Биринчи йўлга янги жисмоний машқларни ўрганиш жараёнида эришилади, бу эса восита кўникмаларини шакллантириш ва ҳаракатларни мувофиқлаштиришнинг дастлабки босқичларида юзага келадиган аномалияларни бартараф этишни талаб қилади. Иккинчи йўл - ҳаракатни мувофиқлаштиришга қўшимча талабларни кўядиган мунтазам жисмоний фаолиятга ноодатий омилни киритиш орқали. Бунинг учун гимнастикадан жисмоний машқлар, тўсиқлардан ўтиш, армрестлинг, спорт ва ҳаракатли ўйинлардан фойдаланилади.

Спорт ва ҳаракатли ўйинлар дарсларида чаққонлик, эпчиллик, умумий ва тез чидамлилик, фазога йўналтирилганлик, жамоада ишлаш кўникмалари, барқарорлик, қарор қабул қилиш, ташаббускорлик ва зукколик, ақлий ва жисмоний фаолиятни қўллаб-қувватлаш, ўрганиш ва курашни ривожлантириш эмоционал кучни бостиришга қаратилган. Очиқ ҳавода ва спорт залларида спорт ва ҳаракатли ўйинлар машғулотлари ташкил этилади. Тайёргарлик ва дарснинг якуний қисмлари чизикнинг бир қисми сифатида, асосий қисми - чизикнинг бир қисми сифатида ёки бирликларда (жамоаларда) ўтказилади. Гимнастика ва енгил атлетика машғулотлари чаққонлик, куч ва чидамлилик, мослашувчанлик, фазога йўналтирилганлик, амалий ҳаракат кўникмаларини, жасорат ва қарор қабул қилиш, шахс ва жозибадорликни ривожлантиришга қаратилган. Гимнастика дарслари ўқувчиларда услубий кўникма ва малакаларни сифатли шакллантириш учун шароит яратади.

Тадқиқот олиб бориш натижасида натижаларни умумлаштириш талабалар жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштиришнинг ўқув фаолиятини ўрганиш динамикасини аниқлашга ундади:

1. Олий таълим жараёнида талабалар жисмоний тарбиясини турли тадбирлар, жумладан, жисмоний тарбия ва спорт орқали инсонпарварлаштириш ҳолатини ўрганиш ва хусусиятларини ойдинлаштириш.

2. Шахс жисмоний маданиятининг энг муҳим таркибий қисми сифатида инсонпарварлик қадрият йўналишларини шакллантириш жараёнининг асосий элементларини аниқлаштириш.

3. Талабаларнинг жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш жараёнининг самарадорлигини таъминлайдиган педагогик шарт-шароитлар мажмуасини амалга оширишни таъминлаш (жисмоний маданият билан шуғулланадиган ўқувчиларни инсонпарварлик қадриятларига йўналтириш зарурати; жисмоний тарбия ва педагогик фаолиятни мактабгача таълим муассасаларида уйғунлаштириш).

Ўқитувчи ва талаба ўртасидаги ўзаро алмашиш ва уларнинг қиймат соҳаларини ўзаро бойитишга қаратилган субъектлараро мулоқот шакли; жисмоний маданият ёрдамида доимий индивидуал ўзини-ўзи такомиллаштириш ва ўз-ўзини ривожлантириш йўллари ва воситаларини топиш учун ўқувчининг фикрлашини актуаллаштириш).

4. Талабаларнинг жисмоний маданияти даражасини ва шахсининг инсонпарварлик салоҳиятини оширишга қаратилган педагогик технологияни ишлаб чиқиш ва синовдан ўтказиш.

5. Таклиф этилаётган шартлар мажмуасининг мезонлари ва самарадорлик кўрсаткичларини ишлаб чиқиш ва синовдан ўтказиш.

6. Олий ўқув юртининг табиий шароитида шакллантирувчи эксперимент ўтказиш.

7. Тажрибада олинган натижаларни таҳлил қилинг ва баҳоланг. талабаларнинг жисмоний маданияти даражасини ва шахсининг инсонпарварлик салоҳиятини оширишга қаратилган.

5. Таклиф этилаётган шартлар мажмуасининг мезонлари ва самарадорлик кўрсаткичларини ишлаб чиқиш ва синовдан ўтказиш.

6. Олий ўқув юртининг табиий шароитида шакллантирувчи эксперимент ўтказиш.

7. Тажрибада олинган натижаларни таҳлил қилинг ва баҳоланг. талабаларнинг жисмоний маданияти даражасини ва шахсининг инсонпарварлик салоҳиятини оширишга қаратилган.

5. Таклиф этилаётган шартлар мажмуасининг мезонлари ва самарадорлик кўрсаткичларини ишлаб чиқиш ва синовдан ўтказиш.

6. Олий ўқув юртининг табиий шароитида шакллантирувчи эксперимент ўтказиш.

7. Тажрибада олинган натижаларни таҳлил қилинг ва баҳолаш.

Мақсадларидан келиб чиққан ҳолда, экспериментал иш жараёни уч босқични - тадқиқот концепциясини ишлаб чиқиш, уни амалга ошириш ва

топилмаларни амалиётга татбиқ этишни ўз ичига олди. Илмий тадқиқот ғояси - бу ўрганиш натижасида назария ва амалиётга киритиладиган янгилик, ушбу мақсадга эришиш йўллари ҳақидаги ғоя. Тузилган гипотеза доирасида, биз ўқувчиларнинг жисмоний тарбия жараёнининг самарадорлигини таъминлайдиган педагогик шартлар, асосий ғоялар, таълим дастурлари мажмуасини киритамиз.

Ушбу босқичда биз тадқиқот объектини ўргандик, мавзуни ажратиб олдик, мақсад ва вазифаларни белгилаб олдик, тадқиқот муаммоларини ишлаб чиқдик.

Педагогик шарт-шароитлар мажмуаси ва ўқувчилар жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш моделининг самарадорлигини текшириш мақсадида биз бир неча босқичда батафсил тажриба ўтказдик.

Экспериментал методология самарадорлигининг мезонлари ва кўрсаткичлари сифатида қуйидагиларни илгари сўрилган:

- талабалар билимининг шаклланиш даражаси (жисмоний маданиятнинг гуманистик моҳиятини ўзлаштириш мисоллари бўйича);

- соғломлаштириш усулларини қўллаш, жисмоний сифатларни мустақил равишда ривожлантириш кўникмалари даражаси;

- шахсий хусусиятлар (жисмоний тарбия даражаси; кадрятлар ва муносабатлардаги ўзгаришлар; саломатлик; интеллект; гуманистик дунёқараш).

Аниқлаш босқичи натижалари шуни кўрсатдики, жисмоний маданият дарсларини ўтказишнинг анъанавий тизими етарли даражада самарали эмас. Талабаларнинг жисмоний тарбия жараёнини инсонпарварлаштириш даражаси аниқ етарли эмас.

Ўрганилаётган жараённинг самарадорлигини ошириш учун университет талабалари жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш бўйича экспериментал дастур ишлаб чиқилди ва амалга оширилди, унинг асоси педагогик шартлар мажмуасини жорий этиш технологияси эди.

Ушбу технология, биринчи навбатда, талаба шахсининг қиймат-мотивацион соҳасини ўзгартиришга, ахлоқий меъёрларга ижобий муносабатни шакллантиришга қаратилган; ўз-ўзини тартибга солиш соҳасидаги ўзгаришлар; ўз-ўзини билиш ва ўз-ўзини такомиллаштириш учун.

Экспериментал технологияни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш ўқитувчи ва ўқувчиларни таълим жараёнининг тенг ҳуқуқли субъектлари деб ҳисоблайдиган гуманистик (феноменологик) парадигма доирасида амалга оширилди.

Олиб борилган тадқиқотимиз натижаси, талабаларининг касбий-амалий жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштиришнинг педагогик меха-

низмларини ўрганиш, яъни миллий тарбияни такомиллаштириш давр эҳтиёжи эканлигини кўрсатди

Тажриба - синов ишларининг муҳим қисмини жисмоний тарбия назари-яси ва методикаси фанларига доир машғулотларни кузатиш ташкил этилди. Олдимизга қўйилган вазифаларни амалга оширишда шахсий ахлоқий, педагогик намуна кўрсатиш, мунозара ва суҳбат, ўргатиш ва тушунтириш, ишонтириш, тажриба анкета сўровномалар ўтказиш, талабаларнинг ахлоқий ва жисмоний ҳамда гуманистик хусусиятларини ривожлантириш борасидаги жаҳон тажрибаларни ўрганиш ва таҳлил этиш, турли хил маъруза ва амалий машғулотлар, аудиториядан ташқари машғулотларни ташкил этиш каби методларга таянилди.

Юқорида қайд этилган фанлар бўйича ўқитиш, асосан (72% ҳолатда), етарли даражада иш стажи, илмий даража ва унвонларга эга тажрибали ўқитувчилар томонидан маҳорат билан амалга оширилди. Маърузалар мазмуни фаннинг муҳим масалаларини очиб беришга қаратилиб, ривожлантирувчи таълим, интеллектуал, бадиий-эстетик сифатларни бойитиш тамойиллари асосида олиб борилган. Тадқиқ этилаётган фанларнинг ижодий тавсифи билан боғлиқликда замонавий шакллар ва интерфаол, диалогли, эвристик йўналишдаги педагогик технологиялар муваффақиятли қўлланилди.

Ушбу тадқиқотдан қуйидагича натижаларга эришилди:

Тадқиқот натижалари жисмоний тарбия ўқитувчиларининг педагогик компетенциясини ривожлантиришда, спорт ўқитувчиларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш марказлари ва қўшимча таълим факултетларида, шунингдек, умумий ўрта таълим мактаблари ва спорт мактаблари жараёнида фойдаланишнинг аҳамиятини янада оширади.

Шундай қилиб, тадқиқот, аниқловчи эксперимент жараёнида талабаларнинг “Жисмоний тарбия ва спорт педагогикаси” фанидан ўқув ҳужжатлари, жумладан, ўз ишлари, педагогик амалиёт ҳужжатлари, стажёр кундаликлари ва стажёрнинг шахсий ҳисоботлари; ушбу амалиёт давомида олиб борилган илмий тадқиқот материаллари билан танишдик ва ўргандик. Шунингдек, кузатиш, сўров, савол-жавоб, суҳбат, таққослаш каби тадқиқот усуллари билан фойдаландик.

“Компетенция, малака” тушунчасини қандай тушунасиз? деган саволга, респондентларнинг 57 фоизи буни “маълумотли ўқитувчи”, кейинги 13 фоизи “юксак билимли ўқитувчи” деб тушунса, қолган 30 фоизи эса бу тушунчани “ўз касбини яхши тушуниш” дейишади.

Анкетанинг “Педагогик компетенция” тушунчасини қандай тушунасиз? Ҳеч бир иштирокчи саволга тўғри жавоб бера олмади. Бу саволлардан

кейин “Жисмоний тарбия ўқитувчисининг педагогик компетенцияси бу...” деган саволга тўғри жавоб йўқ. Сўровнинг навбатдаги саволига “Малакали мураббийнинг қобилиятини белгиланг”, 54% олган қобилият “ташкилий”, иккинчи ўринда “педагогик” – 47%, иккинчи ўринда “техник” – 42% ва “амалий”. - 39%. Энг паст балл тўплаган қобилият «конструктив» ҳисобланади.

Мазкур сўров таҳлили шуни кўрсатадики, бўлажак мутахассислар “компетентлик”, “малака”, “педагогик компетенция” тушунчаларини фарқлай олмадилар ва тўғри ва аниқ жавоб бера олмадилар.

Назарий модел кўрсаткичларига асосланиб, ушбу сўровнинг хулосаси шуки, бўлажак мутахассисларнинг педагогик малакаси етарли эмас ва бу йўналишда қўшимча тадқиқотларни талаб қилади. Шу боисдан ҳам “Жисмоний тарбия ва спорт” мутахассислиги бўйича мажбурий таълим стандартини тадқиқот вазифалари билан боғлиқ ҳолда таҳлил қилдик. Меъёрий ҳужжатларни ўрганиш жараёнида назарий таҳлил, синтез ва таққослаш усулларини қўллаш орқали уларнинг йўналиши ва бўлажак спорт ўқитувчиларининг касбий-педагогик компетенциясини шакллантириш имкониятлари фарқланди.

Хулоса: тадқиқотнинг тажриба-экспериментал даврида 2-4 курс талабалари, спорт мураббийлари ва жисмоний тарбия ўқитувчиларининг педагогик компетенция даражасини аниқлаш ва ушбу касбий муҳим шахсни шакллантириш йўллари сифатида шахсга йўналтирилган технологиялардан фойдаланиш усули синовдан ўтказилди.

Шакллантирувчи эксперимент жараёнида “Жисмоний тарбия ва спорт педагогикаси” фанидан дарслар ва касбий-педагогик амалиётда махсус топшириқлар давомида компетенцияга қаратилган турли лойиҳаларни бажариш натижасида қуйидаги экспериментал “маҳсулотлар” ишга туширилди. Форматив эксперимент давомида ўтказилган махсус топшириқлар ўлчови сифатида назарий модел синовдан ўтказилди. Натижада экспериментал гуруҳларда ўқувчиларнинг педагогик малака даражаси ошганлиги исботланди.

Тадқиқотимизда олиб борилган илмий-педагогик адабиётлар ва педагогик амалиёт таҳлили “Жисмоний маданият” ўқув фани айнан инсонпарварлик таълими талаблари нуқтаи назаридан катта имкониятларга эга эканлигини таъкидлаш имконини беради. Олий таълимда жисмоний тарбияни инсонпарварлаштиришнинг асосий йўналишлари, бизнингча, қуйидагилар бўлиши керак:

- таълим тизимида саломатликни асраш ва соғломлаштирувчи муҳитни яратиш;

- жисмоний маданият билан боғлиқ конструктив фаолиятда талаба ва ўқитувчининг ўзини максимал ва ҳар томонлама намоён этиши учун шароитларни таъминлаш;

- ўқувчига жисмоний тарбия дарсларида соғломлаштириш машғулотларининг турли шакллари ва воситаларини танлаш имкониятини бериш.

Талабаларнинг жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш жараёни самарадорлигини оширишга ёрдам берадиган асосий тамойиллар сифатида биз қуйидагиларни илгари сурамиз:

- жисмоний тарбия воситаларининг ўзгарувчанлиги ва хилма-хиллиги принципи;

- индивидуаллаштириш ва фарқлаш тамойили;

- соғломлаштиришга йўналтирилганлик тамойили;

- антропосинергизм тамойили;

- демократия тамойили;

- қулайлик принципи;

- аксиологизация тамойили;

- педагогик ҳимоя қилиш тамойили;

- маданий ўз тақдирини ўзи белгилаш тамойили;

- акс эттириш принципи (рефлексив жараёнларни фаоллаштириш).

Талабаларнинг жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш учун биз томонидан ишлаб чиқилган педагогик шартлар мажмуасига биз қуйидаги шартларни киритдик:

- жисмоний тарбия ва спорт машғулотларига жалб қилинган ўқувчиларни инсонпарварлик қадриятларига йўналтириш зарурати;

- жисмоний маданият ва педагогик фаолиятни ўқитувчи ва талаба ўртасидаги ўзаро алмашиш ва уларнинг қиймат соҳаларини ўзаро бойитишга қаратилган субъектлараро мулоқот шаклида уйғунлаштириш;

- жисмоний маданият ёрдамида шахснинг доимий равишда ўзини-ўзи такомиллаштириш ва ўз-ўзини ривожлантириш йўллари ва воситаларини топиш учун ўқувчининг фикрлашини долзарблаштириш.

Тадқиқот ўқувчиларнинг жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш моделини ишлаб чиқди ва ўқув жараёнига киритди, бу ўрганишни бойитади, чунки у:

- жисмоний тарбия жараёнини инсонпарварлаштириш асосида муваффақиятли технологиялаштириш имконини беради;

- жараённинг яхлитлигини, йўналишини таъминлайди;

- инсонпарварлаштириш жараёнини вақтида жойлаштиради;
- инсонпарварлаштириш жараёнининг асосий таркибий қисмларини бирлаштиради;
- ўқувчиларнинг жисмоний тарбия жараёнининг ўзига хос хусусиятларини кўрсатади.

Тадқиқотнинг экспериментал қисмида биз талабаларнинг жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш жараёни уларнинг шахсий ва касбий ривожланишида муҳим омил бўлиб, уларни маданият, соғлом турмуш тарзи кадриятлари билан таништириш, ўсишга ёрдам беради деган позицияни амалга оширдик. самарадорлик, стрессга чидамлилиқ ва жисмоний маданият ёрдамида ўз-ўзини такомиллаштириш ва ўз-ўзини ривожлантиришга қаратилган.

Бизнинг фикримизча, Олий ўқув юртларнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда ва ўзгарувчан ижтимоий-иқтисодий воқелиқни ҳисобга олган ҳолда талабалар жисмоний тарбиясини инсонпарварлаштириш бўйича ўқув дастурлари ва педагогик технологиялари мазмунини янада ривожлантириш илмий ишларнинг истиқболли йўналиши бўлиб қолмоқда.

Adabiyotlar:

1. Цакаева Х.Б. Педагогическое содействие студентам университета в формировании ценностной ориентации на здоровье и здоровый образ жизни : диссертация кандидата педагогических наук. - Грозный, 2021. - 203 с.
2. Орзиев А.А. Ёшларни жисмоний тарбия ва оммавий спортга жалб қилиш ҳамда жисмоний кўникма ва малакаларини самарали ривожлантириш. «Science and Education» Scientific Journal November 2020 / Volume 1 Issue 8. - Б.458.
3. Голикова Е.М. Педагогическая концепция социального развития студентов в системе адаптивного физического воспитания: диссертация доктора педагогических наук. - Оренбург, 2018. - 387 с.
4. https://www.who.int/ru/news-room/questions-and-answers/item?gclid=EAlaIqOb_ChMI8_eed6cyCQIVEEeRBR2ymg0KEAAYASAAEgLSX_D_BwE

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада жисмоний тарбия тизими, олий ўқув юртларида жисмоний тарбияни мақсадли тарғиб қилиш, ўсмирлар ва ёшларда соғлом турмуш тарзини шакллантириш, жисмоний ва махсус сифатларни, касбий-амалий малакаларни қўллаб-қувватлаш, жисмоний сифатлар каби масалалар очиқ берилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье раскрывается система физического воспитания, целенаправленная пропаганда физического воспитания в высших учебных заведениях, формирование здорового образа жизни у подростков и молодежи, поддержка физических и специальных качеств, профессионально-практических навыков, физических качеств.

SUMMARY

In this article, the system of physical education, purposeful promotion of physical education in higher educational institutions, formation of a healthy lifestyle in teenagers and young people, support of physical and special qualities, professional-practical skills, physical qualities are revealed.